

Memorial a Walter Benjamin, l'home fet paisatge

Passatges, l'experiència més colpidora de la mà de l'art i la natura

Passatges (1990-1994), de l'artista israelià Dani Karavan, l'obra més colpidora de les terres gironines i que es troba a Portbou, al límit nord de la Costa Brava, és un clar exemple de l'aura i magnetisme de l'art, que interpel·la l'espectador i provoca experiències estètiques, fent-nos pensar, recordar, sentir...

MONTSE GISPert-SAÜCH > TEXT

Passatges és una obra de fusió d'art i paisatge, que dona veu a la natura, aconseguint una obra trasbalsadora, que tradueix la tràgica vivència de Walter Benjamin (Berlín, 1892 - Portbou, 1940), quan el 1940 creuava la frontera camí dels EUA fugint de la persecució nazi, i que acabaria suïcidant-se a la Fonda França el 26 de setembre, tot i que no se sap del cert com va morir. És un acte de justícia recuperar l'estela del filòsof alemany, un dels intel·lectuals més brillants del s. xx i un dels símbols de la barbàrie de la cultura, víctima del feixisme.

Finançat pel Govern de la Generalitat de Catalunya i el Govern de la República Federal d'Alemanya, Dani Karavan (Tel Aviv, 1930) li retia homenatge, en motiu del 50è aniversari de la seva mort amb aquest *antimonument*, inaugurat el 15 de maig de 1994, que al·ludeix tant a la seva vivència com a l'obra inconclusa *Passengenwerk* (des de 1927) de Benjamin, un recull de textos sobre el trànsit de la vida urbana i contemporània.

Articulada en tres passatges —un túnel d'acer i una escala de 87 graons amb un remolí de mar al fons, una olivera vella i una

plataforma de meditació oberta a l'horitzó—, la peça dibuixa un itinerari vivencial, afí a l'esperit benjaminià, que parla de la filosofia de la història, la necessitat de la memòria, de l'experiència, el límit i l'aura del paisatge.

No tothom s'hi atreueix, però qui gosa baixar per l'estreta escala del túnel excavat en el pendent rep un fort impacte. Topa amb un vidre que li impedeix seguir, i que presenta una cita de l'escriptor alemany: «És una tasca més àrdua honorar la memòria dels éssers anònims que no la de les persones cèlebres. La construcció històrica es consagra a la memòria dels qui no tenen nom». Però, en sortir d'aquest atzucac, l'arbre ofereix l'esperança de reconciliació, i més amunt una plataforma amb un cub de pedra convida a aturar-s'hi i meditar. El recorregut acaba al cementiri, on Walter Benjamin fou enterrat en una fosa comuna.

Tot el poble parla d'ell, i la ruta Lister, de 7 km, recorre el camí complet de Walter Benjamin, que va des de Banyuls a Portbou per la muntanya de Querroig, antic camí de contrabandistes.

Aquesta espectacular obra, «unes escales que donen al mar i parlen d'ho-

Aquest antimonument, inaugurat el 15 de maig de 1994, al·ludeix tant a la seva vivència com a l'obra inconclusa *Passengenwerk*, de Benjamin

ritzons i viatges», en paraules del mateix artista, inserida en un dels més bells i feréstecs paisatges de la Costa Brava, invoca el poder de la natura: el mar, la llum, l'arbre, la pedra, el camí, l'horitzó, la força del vent... Situada en un punt àlgid, a prop del cementiri, entre els Pirineus i el Mediterrani, entre Catalunya i França, l'escultura-arquitectura esdevé un símbol de totes les fronteres i travessies, amb el seu pòsit de pèrdua, dolor, fugida, mort, llibertat... «Un abisme de rara bellesa entre la caiguda i l'esperança, del qual Benjamin exerciria d'àngel tutelar», diu Eva Vázquez.

La grandesa d'aquest Memorial, a part de ser un homenatge a tots els exiliats europeus entre els anys 1933 i 1945 i a la figura de Walter Benjamin, és la multiplicitat de sentits i sentiments que evoca, de la mà de la natura. Des del compromís, l'artista israelià construeix un relat, «una de les més belles pàgines de la història encarnada al lloc», que esdevé universal. Així és com *Passatges*, que ja ha esdevingut símbol d'identitat del poble, esdevé un far de consciència crítica, a l'empara del qual s'organitzen conferències i exposicions sobre la memòria i l'exili, amb iniciatives com el Centre Walter Benjamin de la Memòria, d'investigació i

difusió del seu pensament, o l'Associació Passatges Cultura Contemporània, que impulsa simposis i actes commemoratius de l'aniversari de la seva mort, enguany el 76è.

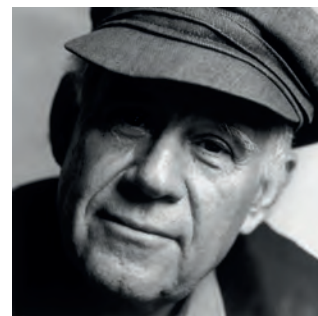
Portbou, Karavan i Benjamin és una proposta cultural potent, àmpliament visitada pel turisme internacional, que apel·la als drets humans. El 6 de juny passat, l'escultor Dani Karavan rebia al Teatre Metropol de Tarragona el Premi Nacional de Cultura 2016 per aquest Memorial, símbol de cultura i pau. «Les oliveres seran les nostres fronteres», diu Karavan.

L'Ajuntament de Portbou ha demanat a la Generalitat que sigui declarat Bé Nacional d'Interès Cultural, com a pas previ a ser reconegut i protegit com a Patrimoni Mundial per la UNESCO.

Passatges és un pas fronterer, un espai de meditació, un no-lloc, que ofereix una experiència inoblidable. Aquest poble de penya-segats, natura abrupta, salvatge, i la forta tramuntana que hi bufa contínuament propicia una experiència sublim, gràcies a l'art, que integra memòria i paisatge, raó i emoció, art i natura, l'home fet paisatge.

Montse Gispert-Saüch i Viader és llicenciada en història de l'art i filosofia.

>> *A dalt, escultura en homenatge a Walter Benjamin, Passatges, de Dani Karavan (Tel Aviv, 1930). A sota, fotos de Karavan, a dalt, i Walter Benjamin (Berlín, 1892 - Portbou, 1940) a baix.*

La grandesa d'aquest Memorial, a part de ser un homenatge als exiliats europeus i a Walter Benjamin, és la multiplicitat de sentits i sentiments que evoca